

TUSSEN ZELFBEHOUD EN EMPATHIE :
De priester, de leviet en de Samaritaan
(Lucas 10,25-37)

Telkens als we deze parabel van de barmhartige Samaritaan horen of lezen, bekruipt ons het gevoel dat we dat verhaal toch al kennen, en dat daar niets in zit wat we nog niet kennen. En inderdaad, het klinkt ons allemaal zo vertrouwd. Het verhaal heeft trouwens in de loop van de geschiedenis diepe sporen getrokken in onze cultuur, in onze mentaliteit, zelfs tot in onze wetgeving toe. Het "schuldig verzuim", weet je wel. Onze wet is bijzonder streng voor mensen die geen hulp geven aan hun medemensen als die in een acute nood verkeren. Denk ook maar aan de vluchtmisdrijven in het verkeer. Uiteraard loopt er geen rechtstreekse lijn van de parabel naar onze wet. Maar de parabel behoort zo tot het gemeenschappelijk cultuurgoed, dat hij onrechtstreeks de geesten, reeds decennia geleden reeds, rijp heeft gemaakt voor deze wet.

Het begrip "barmhartige Samaritaan" is zelfs doorgedrongen tot in het dagelijks taalgebruik, net zoals andere bijbelse beelden zoals "de eerste steen", de "splinter en de balk in het oog", "de schapen en de bokken", en ga maar door. De ene keer heeft die Samaritaan een positieve betekenis, maar in onze tijd klinkt de term dikwijls negatief. Een "barmhartige Samaritaan" is een naïeveling, die zich laat bedotten door profiteurs. In Duitsland spreken ze in dat verband van '*ein Gutmensch*', in één woord geschreven. Een scheldwoord voor mensen die andere mensen in nood helpen. De neoliberale mentaliteit van vandaag, overgewaaid naar Europa vanuit de Angelsaksische wereld, is een mentaliteit van 'eigen schuld, dikke bult', en als je in de problemen zit komt dat omdat je je best niet genoeg hebt gedaan.

Dit is de neoliberale versie van de parabel: als je op de weg tussen Jeruzalem en Jericho overvallen wordt door struikrovers, dan is dat uw eigen schuld. Je had maar voorzichtiger moeten zijn. Je had maar een revolver of een mes op zak moeten hebben. Of een andere weg nemen. Iedereen weet toch dat het tussen Jeruzalem en Jericho altijd gevaarlijk is? Wat deed je daar in dat onherbergzame gebied vol rovers? Je hebt zelf de risico's genomen, trek nu maar uw plan. Wie zijn gat verbrandt moet op de blaren gaan zitten. Ik laat niet van mij profiteren. Het moet gedaan zijn met al dat gepamper van de profiteurs. Dat iedereen voor zichzelf zorgt.

Die botte taal is helaas niet uit de lucht gegrepen. Je moet maar eens op het internet surfen naar de discussieforums waar lezers met elkaar in debat kunnen gaan. Je gelooft je ogen niet. Als je zo'n forum opent, is het alsof je het deksel van een beerput oplicht. De stank van het ongeremde brutale egoïsme komt u als een walm tegemoet.

Vanuit deze genadeloze omgeving van vandaag is het goed dat wij, christenen, ons telkens weer confronteren met de parabel, als een soort antigif. Ik beperk mij tot enkele elementen, die mijn aandacht hebben getrokken.

Op de eerste plaats is het in de parabel opvallend dat het een schriftgeleerde is die Jezus de vraag stelt naar het eeuwig leven. En blijkbaar is hij oprecht. Hij wil Jezus niet in de val lokken. Hij is alleen uit op een theologische discussie over de wet van Mozes, een serieuze babbel onder kenners. Maar hij vangt bot. Jezus wil geen theologisch hoogstandje over de betekenis van de liefde. Zolang je theoretiseert over de liefde, ben je aan die liefde nog niet toe. Hij wil je hart, dat zonder omwegen in empathie uitgaat naar wie gekwetst is. Zoals het boek Deuteronomium uit het Oude Testament Mozes laat zeggen: zoek het allemaal niet te

ver. Dat liefdegebod is niet hoog verheven, zoek het niet in de diepte, zoek het niet in de breedte, zoek het niet aan de overkant van de zee, maak er geen theorieën over, neen : het is *in uw eigen hart* geschreven. Volg uw hart en doe het. Leef met uw twee voeten op de aarde. Zoals de Samaritaan het doet.

Een tweede element. Diegene die solidair is met het slachtoffer langs de weg, is een Samaritaan. Dat detail in het verhaal moet wel gepikt hebben bij de schriftgeleerde, des te meer omdat de priester en de leviet, die nota bene in het rechte geloof staan, het slachtoffer links laten liggen. Samaritanen zijn kettters, ze hebben het juiste geloof niet, je moet ze vermijden. En wie vervult in de parabel de wet van Mozes? Uitgerekend die halve Jood, wiens godsdienst vermengd is met heidense elementen. Moest Jezus in onze tijd de parabel verteld hebben, dan had hij misschien wel het woord "Samaritaan" vervangen door het woord "moslim". Zo pikant bedoelt Jezus het. Hij wil zeggen: of je nu binnen de lijntjes van uw kerkgenootschap kleurt of niet, iedereen kan zijn hart laten spreken. Daarover gaat het. Dàt is de wet van Mozes.

Een derde element. Jezus zegt in zijn parabel niets over de motieven van de priester en de leviet. Wij horen niet van hem *waarom* zij aan het slachtoffer voorbijgaan. Dat kunnen ook redelijke motieven geweest zijn. Misschien hadden zij het te druk, moesten zij op tijd in de tempel zijn voor de dienst. Maarten Luther King heeft hierover een boeiende commentaar geschreven. Hij zegt : *het is best mogelijk dat die priester en die leviet bang waren. Want zoals u weet, is die weg van Jeruzalem naar Jericho niet ongevaarlijk. Een bergachtige weg met veel bochten in ruig gebied. In de dagen dat Jezus leefde, werd die weg ook wel 'de bloedige pas' genoemd. En weet u, het is best mogelijk dat die rovers nog in de buurt waren in afwachting van volgend slachtoffer. Misschien dachten de priester en de leviet wel dat die man langs de kant komedie speelde, maar er in werkelijkheid op uit was om hen zelf te beroven. En dus was de eerste spontane reflex van de leviet en de priester: "als ik **wel** stop om hem te helpen, wat gebeurt er dan met **mij**? Maar toen kwam die samaritaan voorbij en die had een totaal tegenovergestelde reactie: als ik nu **niet** stop om die man te helpen, wat gebeurt er dan met **hem**? Gaat hij het overleven?' Tot zover de zwarte dominee.*

Maarten Luther King is zelf steeds uitgegaan van de reflex van de Samaritaan. Wat gebeurt er met al mijn zwarte broeders als ik ze niet help? Het heeft hem zijn leven gekost. Hij was daarin niet anders dan Jezus zelf. Waarvoor kiezen wij: voor het veilige zelfbehoud, voor onze drukte, voor onze agenda, voor onze afspraken ? Of durven wij van harte leven vanuit de empathie met de gekwetste en gekneusde mens die ons pad kruist? Willen wij zijn naaste worden? Want dàt is het eeuwige leven waar de dood geen vat op heeft. Aan ons de keuze. Elke dag opnieuw.

Frans Van Looveren
(homilie voor de 15e zondag van het Lucasjaar)